Metodologie psychologie PSY401

Přednáška 2 - **DESIGN**

Ivo Čermák

Stanislav Ježek

Osnova 2. přednášky

- Co je design?
- Tradiční designy
  - Experimentální design
  - Korelační design, výběrové šetření
  - Případová studie – kvalitativní, experimentální
- Specificky praktické designy
  - Evaluace
  - Akční výzkum

Co je VÝZKUMNÝ DESIGN?

- Převod výzkumné otázky do projektu.
- Design = výzkumná strategie, jak na „to“ půjdeme.
- Slučuje…
  - cíle, účely, záměry a plány
  - praktická omezení místní, časová, finanční, lidská
  - styl badatele
  - preference těch, kdo to platí (Hakim, 1987 in Robson:80)

Tradiční výzkumné strategie

- Experimentální design
- Korelační design, výběrové šetření

- Případová studie
  - Kvalitativní výzkum
  - Single-case experimentování

Specificky praktické designy

Jako tradiční designy, specifické účelem

- Evaluace
  - ověřování programů, postupů, intervencí
  - především pro budoucí využití, poučení
- Akční výzkum
  - řešení problému „výzkumně“ & dosažení změny
  - především pro vyřešení aktuálního problému, tady a teď

Experimentování - základy

Když udělám *tohle*, stane se to, co myslím?

To, co se stalo, stalo se to **pouze** díky tomu, co jsem udělal?

- **manipulace** nezávislou proměnnou
  - komu + udělám
- **měření** závislé proměnné
- **kontrola** intervenujících (vnějších) proměnných
  - AKT :: fixace, párování, znáhodnění, měření, znalost :: PAS

Experimentování – praktické fíčury

- **Kauzální** usuzování
  - kauzalita je přenositelnější než koincidence
- Ex je **interaktivní**, s důrazem na **kontext**
  - potenciál pro exploraci, kvalitativní analýzu.
- Ex je malý, flexibilní
- Ex je **nenáročný na vzorek**
  - teoretické a replikační zobecňování
- Ex umožňuje nejširší paletu **dg. metod**
- Ex je **náročný na vědění**
- Ex je **náročný na kontrolu**

Experimentování v „terénu“

Problémy

- Náhodné rozdělení (R:116)
- Manipulace NP
- Etika
- Kontrola spíše pasivní

Výhody

- Zobecnitelnost (EV)
- Méně reaktivity
- Dostupnost lidí

PRAVÉ EXPERIMENTY v terénu zřídka možné

Vždy o nich alespoň zauvažujeme. (R:123 box 5.5, 5.6)

KVAZIEXPERIMENTY (R:135), SINGLE CASE EX. (R:146)

EX-POST-FACTO (post hoc) – retrospektivní, přirozené ex. (R:154)

…Akční výzkum

Výběrová šetření (surveys)

Jaký je aktuální stav něčeho?
Souvisí spolu výskyt různých jevů?

- V psychologii: korelační design, longitudinální
- Fíčury
  - cílem je popis
  - důraz na neintervenování
  - převaha dotazování
  - důraz reprezentativnost vzorku (R:161)
  - jednorázovost, rozsáhlost
  - široký záběr

⟩?

Výběrová šetření – praktické aspekty

- Samo šetření je intervencí
- Problémy self-reportů
  - lidé toho o sobě vědí méně, než si myslíme
  - mezi „říkáním“ a chováním je malá korelace
- Poskytuje info především o tom, jak se věci mají, než o tom, jak je změnit (budík).
- Obvykle třeba zjišťovat mnoho věcí
- Je-li „populace“ malá, snažíme se o *cenzus,* náhodný výběr není vhodný.
- Pilotáž otázek je obvykle nutností
  - cognitive interview
- Když nezasahovat, zvážit dokumenty, archivy, stopy.

Případová studie

Podívejme se nejdřív, jak to je v tomto případě. Pak se uvidí, co dál.

- kazuistika, single-case, N=1, kvalitativní výzkum
- Především explorace, popis, ale i konfirmace

- klinická klasika
- kvalitativní (Yin, popř. Stake) i kvantitativní (R:146)
- Případ: člověk, skupina, organizace, program, výzkum…
- N je obvykle >1!

Případová studie – praktické aspekty

- Obtížné držet se cíle, účelu.
- Interaktivita, flexibilita.
- Potenciál pro bohatá data, triangulaci
- Promyšlený, záměrný výběr, nejen osob, ale i kontextuálních znaků (R:156)
- Případ můžeme popisovat ze všech stran i do něj můžeme zasahovat (exp.). Rozlišovat, co je co.
- Pozor na „success stories“! Obvykle nejde o výzkum.
- Zobecnění probíhá teoreticky a replikačně.

Evaluace (R7 + Robson, 2000)

Co všechno způsobuje tato aktivita, program, změna, služba…?

Jak (ne)funguje? Je to ekonomické?

- Podle možností experiment, kvaziexperiment nebo expostfacto + výběrové šetření
- Případová studie nebo nomotetická verze.
- Designově nic nového, jen složitost.

Small Scale Evaluation – Robson, 2000

- Lokální spíše než regionální, národní
- Jeden evaluátor, nebo tým 2-3
- Krátkodobost – přibližně 1-6 měsíců;
- Omezené zdroje
- Jedna, nebo několik málo lokací

Evaluace – komplikující faktory

- Variabilita zangažovaných
  - sponsoři, realizátoři, přijemci, veřejnost, vědci
- Množství účelů
  - vydělat/uživit se, vyřešit/zlepšit, poznat, ohodnotit, „přežít“
- Množství výstupních (závislých) proměnných
  - plánované efekty, naplnění potřeb
  - zdařilost provedení
  - reflexe efektu zaangažovanými
  - náklady – cost-effectiveness
  - vyhovění normám

Široká paleta modelů, typů evaluace.

Evaluace formativní x sumativní

- **FORMATIVNÍ** – účelem je vylepšit předmět hodnocení
- **SUMATIVNÍ** – účelem je zhodnotit

- Podobně ev. procesů x výstupů

- Pozor na evaluace, které jsou jen záminkou/ospravedlněním předem stanoveného postupu (př. zrušení projeku)

Akční výzkum

- Reflektovaná, racionální snaha vyřešit problém tam, kde se vyskytuje (vč. realizace)
- Spojení jednání a vytváření znalostí(teorie) o tomto jednání
- Obvykle „praktikové sobě“, ale konzultace s výzkumníkem se hodí
- Na základě AV často vznikají programy
- Cyklus
  - plán, jednání, pozorování, reflexe …. udržitelná změna
  - tj. zřetězené experimentování in situ
  - zároveň případová studie

Akční výzkum - vztahy

Vztah mezi praktiky a výzkumníky je kritický

- Výzkumník jako konzultant
- Výzkumník jako facilitátor
- Výzkumník jako evaluátor

- AV často explicitně participativní – všichni zúčastnění znají VO/cíle a každý se snaží získat relevantní odpovědi (Stringer, 2007)
  - Co-operative inquiry (Heron); participatory action research.

AV - literatura

- Stringer, E.T. (2007). *Action research*, 3rd. Sage.
- Coghlan, Brannick (2005). *Doing action research in your own organization*, 2nd. Sage.

- Whitehead, McNiff (2006). *Action research – living theory*. Sage.
- McNiff, Whitehead (2006). *All you need to know about action research*. Sage.
  - www.actionresearch.net

- Winter, Munn-Giddings, Aymer (2001). *A handbook for action research in health and social care*. Routledge ….na FSS ve skladu…

Design … a co dál?

- Techniky tvorby dat (metody) … znáte lépe z psychodiagnostiky.
- Výběr vzorku znáte …
- Analýza… statistiku znáte ;-) a o kvalitativní analýze bude příští přednáška.
- Psaní zpráv a psaní projektů - grantů…